

[מתחיל מדף טז:]

כיון שהיו עבדים חשובים מה שמכנים אותם בשם אבא לא היה אלא להבדילים מן העבדים האחרים. ולא מצד עצמם. [דוגמת מה שרגילים לומר בהלצה, שבזמננו כאשר כותבים על מאן דהו "הגאון" הדבר היחידי שיכולים לדעת בבטחה הוא, שמדובר בזכר...]

במהות החילוק בין אבות לאימהות

והנה יש לעיין מהו מהות ההבדל בין אב לאם. ונראה שהנה מן הבחינה המציאותית, האב נותן את הבסיס, והאם מצמיחה את הולד ושומרת עליו מן ההשפעות הרעות שמבחוץ, ואין לאב שותפות בעצם הלידה. כך לגבי האבות והאמהות מדובר על הבסיס שנותן האב. והנה על האמהות הללו יש תיאור על צדקותם. שרה - על מסירתה לאברהם. רבקה על היבדלותה מכל בנות עירה. רחל - הקרבתה למסור הסימנים ללאה. ולא על בכייה שלא רצתה "לזכות" בעשו הרשע. כמו כן האבות נותנים את הבסיס הינו את הדרך ואת אופני העבודה. ואת הכח והעוצמה מקבלים מן האמהות.

אין קוראים אבות אלא לשלושה וכו'

והנפק"מ שבבילנו היא לדעת לקחת את הדרך מן האבות, הינו את הדרך של תורה עבודה וגמילות חסדים מן האבות, ומן האמהות את הויתור על מנעמי החיים למען המטרות העליונות והחשובות. וזוהי הסיבה שאין קורין אבות אלא להם ולא לאחרים, משום שכינויים כאב גורם להתייחס למעשיהם ביתר שאת.

כן אברכך בחיי זה קריאת שמע - בשמך אשא כפי זו תפילה מהי המשמעות?

יותר גבוהה של ביטול. שמשמעותה "אשא כפי" וענין נשיאת כפים היא ביטול הפעולה, שכאשר ידיו של אדם נשואות למעלה, איננו יכול לפעול בהם מאומה. וזוהי הכרה גבוהה יותר, שלא רק שהקב"ה מסייע בפעולותינו - עקב קבלת העול כמו שביארנו. אלא ישנה דרגה גבוהה שהאדם מוסר לקב"ה את כל הניהול נושא את כפיו, והקב"ה יעזור. וממילא מובן שנחל שתי עולמות. העולם הבא - פשוט שהרי כל חייו טרח ויגע ועמל בתורה וביראת שמים ומעשים טובים. אך נוחל גם את העולם הזה, שחי את מציאות ה' בעולם הזה, וזוהי נחלת העולם הזה, שאין בעולם הבא, שרואים בחוש את יד ה' בעולם.

דף יז.

אין קורין אבות אלא לשלושה ואמהות ארבעה ואין קוראים את העבדים אבא פלוני ואמא פלונית

צריך ביאור מאי נפק"מ בדבר זה שקורין להם אבות ואמהות. עוד צ"ב מה שנשמך למאמר זה שאין מכנים את העבדים אבא פלוני, שלכאורה אין לו שום שייכות למה שאין קוראים אבות אלא לשלושה.

עוד צ"ב שלא נתבאר הטעם מדוע אין מכנים את העבדים בתואר אב ואם.

ונראה שמקור הנהגה שלא לכנות את העבדים בתואר אב ואם, היא משום שאינם ראויים להיות אב ואם, שאף שיש להם כח ביולוגי להיות אב ואם. אך לנמעשה אינם ראויים להיות בעלי משפחות מכל מיני סיבות. וכמו שנתבאר שאין יושבים עליהם שבעה שלא יעלו ליוחסין. ולכך הקדים את הדין שאין מכנים את גדולי האומה בשם אב, אף שהוא אבינו מבחינת הטבע, אלא רק את מקימי האומה. ולפי זה מובן היטב מה שהזכיר את הענין שאין קוראים לעבדים אבא פלוני ואמא פלונית. שאף שהיה מנהגם במקום לומר "מיסטר" אמרו "אבא" ואם כן מדוע לא יכנו את העבד בשם אבא. אעפ"כ יש קפיצא שלא לכנות עבדים בשם זה. משום שהכינוי אבא ואמא, הוא כינוי לא למי שהוא זכר אלא למי שהוא בעל משפחה. ועבד איננו ראוי להקים משפחה כל עוד שלא נשתחרר. ואף שהביטוי אבא אינו אלא כינוי של חשיבות, ולא על שם זה שיש לו משפחה. מכל מקום הקפידו שלא לכנות את העבדים בשם זה. ולפי זה מובן שעבדי בית רבן גמליאל

צריך להבין מהו ענין הברכה שמברכים את ה' בקריאת שמע ונראה שענין ברכה הוא לייחס את השפע לקב"ה. והנה יש לעיין במהות ענין קבלת עול מלכות שמים, לשם מה צריך לקבל הרי יודע הוא את מה שצריך לעשות ואת מה שאסור לעשות וקבלה זו מה טיבה. אלא שענין הקבלה הוא מצד שכנוע הגוף, שבכדי להפנים את ענין קבלת העול צריך לשכנע את הגוף שכל מקור השפע הוא רק מהבורא, וכך יקבל את העול ברצון, כמו שנאמר ומלכותו ברצון קבלו עליהם, שכאשר בני ישראל ראו שאין עוד מלבדו, קבלו עליהם את עולו של הקב"ה. אם כן מובן היטב שקריאת שמע היא לייחס את השפע לבורא, וזוהי ברכה. ולעומת זאת תפילה היא דרגה

כל העושה שלא לשמה נח לו שלא נברא

צריך ביאור, מדוע מתבטאים כלפיו בכזו חריפות, היה צריך לומר שאין לו ללמוד שלא לשמה. ולמה נקט לשון שלא נברא. הרי לכאורה יכול לתקן את דרכיו, ורק צריך להודיע לו שדרכו איננה נכונה. עוד צריך להבין, הרי מי שלומד על מנת לקנטר [כמבואר בתוס'] וכי יעלה על דעתך שישמע לתוכחתנו, הרי משתמש בתורה ככלי לנגח ולקנטר.

ונראה דהנה בגמ' בעירובין יג. מובאת הגמ' הידועה האם נח לו לאדם שלא נברא או שלא נח לו. והרי ברור הדבר שהקב"ה ברא את האדם להיטיב לו, אלא שנחלקו עד כמה חדר כח הרע לאדם עד כדי שכאשר נברא נמצא במצב כל כך קשה עד כדי שכביכול נראה שנח לו שלא נברא. ויש להאריך בזה במקומו. ועל כל פנים נראה, שמי שהגיע לכזו זיוטא תחתונה שגם כשעוסק בדברים רוחניים, מפנה אותם אל קנאה שנאה ותחרות, אין לו עוד תקנה, שהכלי היחיד שיש לו להתעלות הוא התורה, וכאשר גם הכלי הזה נתפס ביד היצר, אין עוד תקנה למכתו. ועליו לדעת שאצלו יתקיים מאמר הגמ' נח לו לאדם שלא נברא.

תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים - יש לעיין, מילא מעשים טובים. אך מה ענין תשובה לכאן. ועוד צריך להבין, הרי ודאי

שיש ענין בחכמה מצד עצמה. וכי אפשר לומר שזהו כל ענין החכמה. ורש"י עמד על זה וכתב שעיקרה של חכמה שיהא עמה תשובה ומעשים טובים. אך צריך להבין מהי הכוונה. ונראה לומר, שזה ודאי שכל ידיעה בתורה לא תסולא בפז, אמנם אם לומד כראוי ביראת שמים נכונה, לא יתכן שלא יהיה אצלו שינוי גם במעשיו. שכיון שמתגדל בחכמה הרי הוא מעמיק יותר, ומכיר יותר את דרך החיים, וממילא לא יתכן כלל, שהאדם יחכים, ולא ימצא בעצמו איזו הנהגה שצריך לתקן, אף שאינה אסורה. וידוע על ר' נסים גאון שאמר על עצמו שצריך לומר וידוי כל יום, כיון שלפי ההכרה של היום, צריך לעשות תשובה על מעשי אתמול. וכמו כן גם המעשים טובים הינו התפילה והחסדים נעשים ברמה אחרת כאשר לא יבעט ברבו אף שפעמים עולה עליו בחכמה, וישמור על דרך ארץ וכבוד כלפיו.

מרגלא בפומיה דרב לא כהעולם הזה העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה לכאורה הדברים פשוטים, שבעולם הבא אין אוכל ושתייה, ואין בנקים ועסקים. מה בא רבא ללמדנו עד כדי כך שהיו הדברים רגילים בפיו. ונראה שרבא בא ללמדנו, שכיון שהעולם הבא אין בו את כל הדברים האלו, אם כן אין

בנסיונות קשים, היצר אורב בכל פינה, וצריך להשקיע כוחות גדולים בעבודתו להיות זריז ולא להתעצל. וגם לאחר שהתאמץ זקוק לסיעתא דשמיא גדולה מאוד להצלחה. לעומת זאת האשה אם תעשה פעולות מסויימות אף שהן קשות – שברה מובטח. אם תסייע לבעלה ללמוד תורה, ואם תעזור לבניה להביאם לבית תלמודם, אף שהפעולה עצמה יותר קשה מפעולתו של האיש, שמתענג בלימודו, והיא איננה מתענגת מן הטורח לשלוח את בניה לבית תלמודם, והבדידות כאשר בעלה הולך ללמוד תורה בעיר אחרת. אך לעומת זאת שברה מובטח.

דף יז:

מסובלים בייסורים, כמבואר לעיל דף ה. שעל ידי יסורים זוכים לתורה. ומה שמסיים אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו, שמי שלומד תורה מתוך יסורים או מתוך עול מצוות כבד, יזכה שלא יהיה פסול בזרעו ובתלמידיו.

שמעו אלי אבירי לב – כח איטום הלב

כלומר, יש לאדם כח לאמץ את לבו, שכל כך יחפוץ במהלך שבו אוהז, עד שלא יהיה מקום לרצונות אחרים, וזהו אבירי לב. וזה בין לטוב ובין למוטב. יש לאדם כח להחליט ללכת אחר תאוותיו, עד שלא ירצה כלל לשמוע מהלכים אחרים. **מסופר על הרב אלישיב זצ"ל**, שלאחר פטירת אשתו היה נראה כאילו הוא שבור ורצוף – אך מיד לאחר ה"שבעה" התעורר בהתרגשות עצומה לחזור ללימודו ביתר שאת, ושומעי השיעור העידו, שהשיעורים שמסר הרב לאחר פטירתה עלו באיכותם על אלו שקודם הפטירה. זוהי אבירות לב. שהלב מתחזק למשימה.

בענין יוהרא – ביאור דעות התנאים לפי שני הדרכים בגמ'

בהנהגת תלמיד חכם ולא לעשות מלאכה בתשעה באב. ואם כן צריך להבין מדוע יש כאן **סתירה** בדברי רשב"ג עד שאמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה. **ג** עוד צריך ביאור כיצד אפשר לומר שיש יוהרא במי שאינו עושה מלאכה בתשעה באב הרי באמת אפשר לפרש שאינו עושה מלאכה מכיון שאין לו מלאכה ובמה נחלקו התנאים.

ב עוד צריך להבין שיש הבדל גדול בין הדין האמור בתשעה באב לדין קריאת שמע. שלדעת רשב"ג **אסור** לקרוא קריאת שמע למי שאינו מוחזק בחסידות. ואילו לגבי תשעה באב לא חייבו חכמים את מי שאינו תלמיד חכם לעשות מלאכה. ואף רשב"ג היה מעודד את כל האנשים לנהוג מנהג תלמיד חכם. הינו שראוי גם למי שאינו תלמיד חכם לנהוג

א בסוגיא מבואר שהקפידו חכמים על מי שנוהג במנהגי יוהרא. והדבר צ"ב מה בכך, מה שירצה יעשה. וגדולה מזו מצינו בגמ' בבא קמא ס: אליעזר זעירא הלך עם נעלים שחורות [או שרוכים שחורות] להתאבל על ירושלים, ושמו אותו במעצר וכי אתה חשוב להתאבל על ירושלים. עד שהוכיח שהוא גברא רבא. והדבר צריך ביאור.

שני גדרים באיסור ביוהרא

יוחנן יש מחלוקת כללית האם יש איסור יוהרא או שאין אנו צריכים להתערב בדבר זה. **אך רב שישא בריה דרב אידי** סבר שלדעת רשב"ג יוהרא נאסרה מצד זה שעושה דבר המפגין את חסידותו **כלפי אחרים**, ולכך אין שום סתירה בדבריו שבתשעה באב אין הדבר מתפרש להדיא, אך בקריאת שמע מתפרש להדיא שאומר שהוא חסיד. ויש נפק"מ בין ר' יוחנן ורב שישא, האם לרשב"ג יקרא החתן בצנעה. שלדעת ר' יוחנן אף בצנעה לא יקרא, כיון שהוא יוהרא כלפי עצמו. אך לרב שישא יכול לקרוא בצנעה. [וצ"ע למה באמת לא יקרא] ולדעת רב שישא אף רבנן מסכימים ליוהרא, אלא שלדעתם מחמת דין יוהרא אין להורות הוראה שבתשעה באב ינהג אדם כתלמיד חכם, אך אין שום איסור הנגרם מדיני יוהרא.

לסיכום בקיצור:

לדעת ר' יוחנן נחלקו האם יש יוהרא מצד האדם כלפי עצמו. **לדעת רב שישא** נחלקו האם יש איסור יוהרא כלפי אחרים כאשר עושה פעולה כמו כולם. ולרבנן אין איסור יוהרא אלא רק שאין להורות מנהג שיש בו יוהרא של האדם כלפי עצמו.

זה עצמותו של האדם, ועל כרחק שאין הדברים הללו חלק מהותי באדם אלא צורך זמני לעסוק באכילה שתייה ומשא ומתן. וההכנה לעולם הבא מתבצעת על ידי פרישה מן הדברים הללו. וככל שיפרוש יותר, יזכה ליותר שייכות אל העולם הבא.

גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים

מבואר שהנשים מובטחות יותר בשכרן בעולם הבא. וצריך להבין הרי גם הנשים זוכות רק אם יעשו פעולות מסויימות המבוארות בהמשך הגמ' שבהן זוכות לעולם הבא. ואם כן מדוע הן בוטחות יותר מן הגברים. ונראה שהאיש מתנסה

אלופינו מסובלים – מהי משמעות המאמר

נראה שאלופינו פירושו המאלפים אותנו בינה. ובמה זוכים לזה או משום שהם מסובלים במצוות. הינו בכדי לזכות לתורה צריך להיות עוסק במצוות רבות שיש בהם עול כבד. או

הגמ' מתארת שני קבוצות של אנשים המכונים אבירי לב. **א** צדיקים גדולים שחזקים בלבם לעשות מעשים טובים. **ב** רשעים שיש להם חוזק בלבם שאינם מתרגשים לנוכח כבוד התורה, וממשיכים ברשעותם. מה אנו יכולים ללמוד מזה?

ישנה טעות גדולה שצריך לעקור מן השורש. ישנם הסוברים שכאשר ישנו ניסיון לאדם ורגשי הלב פועלים ופועמים בתוקף ללכת אחר העבירה. כיצד מתגברים? על ידי שמחזקים את **השכל** שידע שאחריתו דרכי מוות. וזה לא נכון! הדרך כיצד להתגבר הוא לחזק את **הלב**. הינו שהלב ירצה דברים **אחרים**.